

МОНГОЛ УЛСЫН ТУСГААР ТОГТНОЛ, АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛД ОХУ-ЫН ГҮЙЦЭТГЭХ ҮҮРЭГ

А.НЯМДОЛЖИН

Доктор (Ph.D)

ШУА-ийн Олон улс судлалын хүрээлэнгийн

Орос судлалын салбарын эрхлэгч,

Эрдэм шинжилгээний тэргүүлэх ажилтан

Монгол Улс тусгаар тогтнол аюулгүй байдлаа улс төрийн ардчилал, зах зээлийн эдийн засгийн зарчмаар баталгаажуулах болсноо зарласнаас хойш 30 жилийг ардаа үджээ. Монгол Улсын улс төр, үзэл суртлын гадаад орчин өөрчлөгдөж, дотоод орчин дахь нийгэм эдийн засгийн шинэ тогтолцоонд суурь өөрчлөлтүүд эргэлт буцалтгүй хийгдэж байсан 1994 онд Монгол Улсын Их хурлаас “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал” баталж улмаар 2011 онд шинэчлэн баталсан нь төрөөс үндэсний аюулгүй байдлын талаар явуулах бодлого, чиглэлийг тодорхойлсон чухал ач холбогдолтой баримт бичиг болсон юм. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд: “Монгол Улсын үндэсний язгуур ашиг сонирхолыг хангах гадаад, дотоод таатай нөхцөл бүрдсэн байхыг үндэсний аюулгүй байдал хэмээнэ” гэж заасан бөгөөд Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг хангах үндсэн арга нь улс төр, дипломатын үйл ажиллагаа ба гадаад бодлого нь энхийг эрхэмлэсэн, нээлттэй, олон тулгуурт байна гэдгийг онцолсон юм.

Гадаад орчны нөлөөлөл нь тухайн улсыг хүрээлж буй улс орнуудын болон тухайн улсын үндэсний ашиг сонирхол хоорондын харилцаа, шинж агуулгаас шалтгаалж байдаг тул Монгол улсын тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдал нь олон улсын харилцааны нөхцөл байдал болоод их гүрнүүдийн хоорондох хүчний тэнцвэрээр тодорхойлогддог. Ялангуяа монголчуудын хүсэл зоригоос үл хамааран Орос, Хятад хэмээх хоёр хөршийн хоорондын харилцаа, эрх ашгийн тэнцвэр нь Монгол Улсын оршин тогтохуйн аюулгүй байдалтай шууд холбоотой хүчин зүйл байсаар ирсэн.

1990 оныг хүртэл Монгол, Орос хоёр оронд эхэндээ дэлхийн хувьсгалын онол, сүүлээр нь социализмын бүтээн байгуулах онол бүхий хоёр орны геополитик, эдийн засаг, цэргийн сонирхолын нягт сүлжилдсэн байдал ноёрхож байв. Зөвлөлтийн нөмөр нөөлөгт дотоод гадаад бодлогоо даатган шийдвэрлэж, түүний үзэл суртал, улс төр, эдийн засгийн хүчтэй нөлөө, хараат байдалд байсан нь Монгол Улсыг Зөвлөлтийн 16 дахь БНУ, Зөвлөлтийн дагуул улс гэх ойлголтыг бий болгосон гэж үздэг. Америкийн нэрт эрдэмтэн О.Латтимор 1936 онд Монголыг

Оросын дагуул улс гэсэн онолын чиг баримжааг гаргахдаа, дагуул улсын тухай үзэл санааг сайн талаас нь авч үзсэн байдаг. Тухайлбал, “Монголчууд өөрсдийн саналаар, зарим талаар Япон, Хятад хоёроос айн цэрвэснээс болж Оросын тойрогт оржээ” гэж бичжээ. О.Латтимор “Нүүдэлчид ба комиссарууд” хэмээх номондоо хоёр их гүрний зах хязгаарт чухал үүрэг гүйцэтгэдэг Монгол орон Орос, Хятадын хооронд стратегийн болон эдийн засгийн харилцаа холбоо хөгжүүлэхэд асар их ач холбогдолтой газар зүйн бүс болон хувирлаа хэмээгээд Монгол-Оросын харилцаа нь Монголын тусгаар тогтнолыг сэргээхэд онцгой үүрэг гүйцэтгэснийг тэмдэглэсэн байдаг. Тиймээс ч Монголыг олон улсын харилцааны томъёоллоор “дагуул улс” гэдэг статуст хамруулж ирсэн билээ. Харин тэр үед тийм нягт харилцаа холбоогүй байсан бол орчин үеийн тусгаар тогтносон Монгол улс оршин тогтнох асуудал ч ээдрээтэй байх байсан. Тиймдээ ч олон улсын харилцааны хоёр туйлт тогтолцоонд сөргөлдөгч хоёр хөршийнхөө дунд газар зүйн байршлын хувьд хавчигдсан Монгол улс аюулгүй байдлаа улс хоорондын харилцааны хүрээнд нутаг дэвсгэрээ гаднын халдлага түрэмгийллээс хамгаалах чиглэлээр тодорхойлж Оростой тогтоосон харилцаа нь аюулгүй байдлын найдвартай баталгаа болж байсан.

XX зууны эхэнд Орост Октябрийн хувьсгал гарсны улмаас Богд хаант Монгол улсын Засгийн газар 1919 онд Хятадыг түших шийдвэр гаргамагц Хятадын цэрэг Хүрээнд нэвтэрч, Монголын тусгаар тогтнолд аюул тулгарч байв. 1921 онд Ардын хувьсгал ялсны дараа ч Орос, Хятад, Япон улсуудын геополитикийн бодлогын улмаас Монгол улсын тусгаар тогтнолын асуудал хүнд бэрх цаг хугацааг туулахад хүрч байсан тэр үед 1936 оны ЗСБНХУ-БНМАУ-ын Харилцан туслалцах протокол нь Монголыг олон улсын харилцааны субъект болохыг харуулснаараа түүхэн ач холбогдолтой байсан. Дэлхийн хоёрдугаар дайны өмнөх “Алс Дорнод дахь хүчний харьцаа Монголын байр сууринаас шалтгаалах байдал бүрэлдэж байсан нөхцөл дэх их гүрнүүдийн зөрчил дунд Орос, Монголтой холбоотны харилцаа тогтоосон нь Монголын тусгаар тогтнолыг хуульчлан баталгаажуулах эхлэлийг тавьсан байна¹ хэмээн доктор Р.Болдын өгүүлсэнийг энд эшлэж байна. Дэлхийн хоёрдугаар дайны үед фашист Герман, милитарист Японы түрэмгийллийн эсрэг тэмцлийн эгнээнд нэгдэн, Алс Дорнодод Японы армийг бут ниргэж, Хятадын ард түмнийг чөлөөлөхөд оролцон хувь нэмрээ оруулсан явдал тэр үеийн Монгол улсын гадаад бодлого, үйл ажиллагааны чиг шугам болж байв. Энэ бодлого амжилт олсны нэг баримт бол ЗХУ 1945 онд Крымын бага хурлын шийдвэрт Японы эсрэг дайнд оролцох нэг болзлыг “Гадаад Монголын статус кво-г хэвээр байлгах” гэж заасан явдал байлаа. Тухайлбал, Ялтын бага хурал, Зөвлөлт-Хятадын 1945 оны 8 дугаар сарын 14-ний өдрийн Гэрээ, Монголд явагдсан бүх нийтийн санал хураалт, тэрчлэн 1946 оны 1 дүгээр сарын 5-нд Гоминданы Засгийн газраас энэхүү санал хураалтын дүн болон Монголын тусгаар тогтнолыг хүлээн зөвшөөрснөөр олон жил үргэлжилсэн Монголын олон улсын эрх зүйн хоёрдмол байдлын асуудал

1 Р.Болд. Монголын аюулгүй байдлын орчин, батлан хамгаалах бодлогын зарим асуудал. УБ. 1996.

эцэслэн шийдвэрлэгдсэн юм.² Ийнхүү Оросын маш тодорхой байр суурь, олон жилийн тууштай бодлого нь олон улсын тавцан дээр Монголын тусгаар тогтнолыг хүлээн зөвшөөрүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэсэн.

Чингэхдээ Монгол улс аюулгүй байдлаа “буфер” улсын байдлаар хангаж ирсэн. Газар зүйн байршлын онолтой уялдан олон улсын харилцааны онол болоод Америкийн Пембрукийн их сургуулийн профессор Жон Чей, Томас Росс нар “буфер” улс гэж “жигжиг улс болон төвийг сахисан улс хоёр том орны дунд байрласан орныг хэлнэ”³ гэж тодорхойлсон бол Дэвид Найт: “буфер” улс нь ихэвчлэн хоёр буюу түүнээс дээш хүчирхэг, ашиг сонирхолын нөлөө бүхий орнуудын хооронд байрладаг улс”⁴ гэж тодорхойлжээ. Монгол Улсын геостратегийн байршил нь олон зууны турш Оросын өмнөд хилийг батлан хамгаалж “буфер”-ийн үүрэг гүйцэтгэж ирсэн. Иймд буфер улсын хувьд газар зүйн хүчин зүйлийг үгүйсгэх аргагүй юм. Энэ ч үүднээс ХХ зууны тэргүүн хагаст Оросын хувьд Монголын буферын үүргийг хэвээр байлгах, Монголын хувьд тусгаар тогтнолоо олон улсын хэмжээнд зөвшөөрүүлэн баталгаажуулах хүчин чармайлтаас үүдэн Монгол, Орос хоёр орны ашиг сонирхол нэг цэгт огтлолцож байв.

Москвагийн Олон улсын харилцааны дээд сургуулийн доцент В.Корсун “Сталин Монгол Улсад тусгаар тогтнол олгон баталгаатай буфер бүс болгох нь стратегийн эн тэргүүний асуудал гэж үзэж байсан бөгөөд тэрээр “Гадаад Монгол нь Зүүн Хойд Ази дахь ЗХУ-ын аюулгүй байдлыг хангах “буфер” болохын хувьд “хэрэв ЗХУ Монголд өөрийгөө батлан хамгаалах хууль ёсны эрхийг олгохгүй бол цаашдаа “... Герман, Япон хоёр эргэн сэргэж өмнөх шигээ хүчирхэг гүрэн болох аваас ЗХУ Алс Дорнодоо бүхэлд нь алдах болно”⁵ хэмээн тэмдэглэсэн байна.

Эндээс харахад Орос улс Монголыг хувь заяаны холбоотон, түүний аюулгүй байдлын нэг гол буфер улс гэж харж хандаж ирснийг гэрчилж байна. Халх голын дайнд олон мянган цэрэг эрсийнхээ амийг алдан байж, Монголыг хамгаалан, Японд цохилт өгч ялсан нь нэг талаас буфер бүсээ аварч хамгаалах, нөгөө талаас Монгол Улсын эрх чөлөө, тусгаар тогтнолыг бататгахад чухал үүрэг гүйцэтгэсэн үйл явдал болсон юм. Тиймдээ ч эдүгээ Халх голын байлдааны хамтын ялалтад онцгой ач холбогдол өгч, тус ялалтын 70, 75, 80 жилийн ойн баярын арга хэмжээний хүрээнд ОХУ-ын Ерөнхийлөгч Монгол Улсад айлчлалуудаа хийх болсоноос харахад “буфер” бүсийн үүрэг өнөөдөр ч ач холбогдолтой хэвээр байх нь. Гэхдээ Хүйтэн дайнаас хойш “буфер” бүсийн хавчигдмал, хязгаарлагдмал хүрээнээс гарч, нэлээн өргөн хэмжээнд, тухайлбал, Зүүн Хойд Азийн бүсийн, Төв Азийн бүсийн, олон соёл иргэншлийн дундын бүс нутгийн “буфер” бүсийн үүрэг гүйцэтгэх төлөв харагдаж байна.

2 Ж.Базарсүрэн. Дэлхийн хоёрдугаар дайн, Монголын тусгаар тогтнолын асуудал. Дэлхийн II дайн: түүхэн сургаамж, орчин үе. УБ.2005. 39-р тал.

3 Chay, J. and Ross, T., eds. (1986) Buffer States in World Politics. Westview Press: Boulder

4 Knight, D. B. (1988) ‘Review’. Geographical Review, 78 (1): 93-95.

5 В.А.Корсун. Сталин и Китай в годы войны. Том VIII. Дипломат.

1960-аад онд буюу 60 жилийн өмнө ЗХУ, БНХАУ-ын харилцаа муудахад Монголын удирдлага Москвагийн талд зогссоноор Зөвлөлтийн цэрэг Монголын нутаг дэвсгэрт бараг 30 жил байрласан юм. Тэр үед дайн гарсан бол дайны тэргүүн шугам болж, хамгийн түрүүнд хохирогч болох аюултай байв. Ийнхүү Монгол улс хоёр хөршийнхөө нэгэнтэй нь эвссэнээр өөрийн газар нутгийг нөгөө хөршийн эсрэг хамгийн ойроос цохилт өгөх чадавхийг бүрдүүлсэн байдаг. Хятадын боломжит түрэмгийллийн эсрэг чиглэсэн 1966 оны хоёр орны хоорондын “Найрамдал, харилцан туслалцах тухай гэрээ”-гээр гаднын халдлагад өртсөн тохиолдолд ЗХУ БНМАУ-ыг хамгаалах үүрэг хүлээсэн. Тиймдээ ч тус гэрээ нь Монгол-Оросын цэрэг, улс төрийн хамтын ажиллагааг Варшавын гэрээний орнуудтай хамтран ажиллахтай адил түвшинд хүргэснээрээ онцгой ач холбогдолтой гэрээ байв. Энэ утгаараа Зөвлөлт Оростой холбоотон байсан явдал Монгол улсыг тусгаар тогтносон улс гэж олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдөхөд шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэсэн юм.

Монгол улс аюулгүй байдлаа хангах асуудлаас гадна тусгаар тогтнолынхоо энэ хугацаанд Зөвлөлт маягийн хөгжлийн загвараар замнан ЗХУ-ын тусламжтайгаар феодалын үеийн хоцрогдсон ахуй байдлаас орчин цагийн суурин соёл иргэншилд шилжиж, аж үйлдвэр, хот суурин газруудыг байгуулж, улс төр, нийгмийн байгуулал, эдийн засаг, соёл, урлаг, шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, боловсрол, батлан хамгаалахын салбарыг үүсгэн байгуулж хөгжүүлж чадсан юм. Нөгөө талаараа, Монгол-Зөвлөлтийн цэрэг, улс төрийн холбоо нь Оросын ашиг сонирхолд нийцсэн худалдаа-эдийн засгийн хамтын ажиллагааг өргөн агуулгаар тэтгэж байв. Социализмын замаар замнасан энэ хугацаанд гадаад харилцааны гол жин нь ЗХУ-д ногдож байсан хэдий ч Монгол улс дэлхийн 83 улстай дипломат харилцаатай, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага, Эдийн засгийн харилцан туслалцах зөвлөл зэрэг олон улсын байгууллагын гишүүн орон болсон байлаа.

Монгол-Хятадын чиглэл дэх Оросын шинэ гадаад бодлогын эхлэл нь 1986 онд Владивосток хотноо М.С.Горбачёв: “Оросоос Хятадтай харилцаагаа сайжруулах эрмэлзэлтэй байгаа ба үүнийг Монголын нутгаас Оросын цэргийг гаргах замаар шийдвэрлэнэ” гэсэн байдаг. Энэ нь Орос, Хятадын хоорондын харилцааг хэвийн болгож, цаашлаад Монгол, Орос, Хятад гурван улсын хоорондын хурцадмал байдлыг намжааж, Монгол-Оросын харилцаанд Хятадын зүгээс шууд цэргийн аюул заналхийлэл учруулж байсан хүчин зүйлийн нөлөөг бууруулсан юм.

Ийнхүү Монгол Улс хөрш хоёр орон Орос, Хятадтай эвсэж, дайсагнаж харилцааг ирсэн зуун жилийн туршлагаас харахад хамгийн оновчтой бодлого бол хоёр улсын хооронд “тэнцвэртэй” харьцах явдал гэдгийг харуулж байна. Монгол Улсын “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-д “ОХУ, БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцаа, өргөн хүрээтэй хамтын ажиллагааг хөгжүүлнэ. Чингэхдээ үндэсний эрх ашиг, харилцааны түүхэн уламжлалыг харгалзан бүс нутгийн энх тайван, тогтвортой байдлыг эрхэмлэж, бүхэлдээ тэнцвэртэй харилцахыг эрмэлзэнэ” гэж тунхагласан байдаг. Энэ зарчим нь “адил зай барих, бүх асуудлаар адил байр суурьтай байхыг бус, харин хоёулантай нь итгэлцлийг

бэхжүүлэх, сайн хөршийн харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх”-ийг хэлж байгаа юм. Хоёр хөрштэйгөө тэнцвэртэй харилцах тухай асуудал бол хувиар хэмжигдэх зүйл биш бөгөөд гадаад худалдааны хувьд аль нэг улс нь жин дарж болох ч улс төрийн хувьд тэнцвэртэй байх явдал юм.

Монгол Улс ОХУ-тай олон жилийн түүхэн уламжлал бүхий хамтын ажиллагаан дээрээ тулгуурлан 1993 онд байгуулсан Монгол Улс, ОХУ-ын найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай Гэрээгээр хоёр орны шинэ үеийн харилцааны эрх зүйн үндсийг тавьсан юм. 1993 оны гэрээ нь хоёр орны харилцааг агуулгын хувьд өөрчлөн, холбоотны харилцаанаас сайн хөршийн харилцаанд шилжиж байгааг нэг талаараа тодорхойлсон. Цаашлаад 2000 оны Улаанбаатарын тунхаглал, Монгол-Оросын харилцааны мөн чанарыг стратегийн түншлэлийн хэмжээнд тогтоосон 2006 оны Москвагийн тунхаглал, Монгол Улс, ОХУ-ын хооронд стратегийн түншлэлийг хөгжүүлэх тухай 2009 оны тунхаглалд суурилан хоёр орны харилцааг өргөтгөн гүнзгийрүүлж, 2019 онд “Найрсаг харилцаа, иж бүрэн стратегийн түншлэлийн тухай гэрээ”-г хугацаагүйгээр байгуулснаар хоёр улсын харилцааны хүрч болох хамгийн дээд түвшний харилцаанд хүрээд байна. 2014 онд Монгол, Хятад хоёр улс харилцаагаа “Иж бүрэн стратегийн түншлэл”-ийн харилцаанд шилжүүлэн хөгжүүлэх болсноор Монгол, Оросын харилцаа, Монгол-Хятадын харилцааны түвшинээс хоцорч байсан бол одоо хоёр хөрштэйгөө хоёулантай нь иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаатай болоод байгаа юм. Ийнхүү Монгол Улс хөрш гүрнүүдтэйгээ улс төр, газар нутгийн аливаа маргаангүй, иж бүрэн стратегийн түншлэлийн эрхзүйн үндсийг баттай тавьлаа.

ОХУ-ын Ерөнхийлөгч В.Путин Халх голын ялалтын 80 жилийн ойд оролцохоор Монгол Улсад хийсэн албан ёсны айлчлалын үеэр байгуулсан тус “Найрсаг харилцаа, иж бүрэн стратегийн түншлэлийн тухай гэрээ”-ний баримт бичиг нь Монгол улсаас БНХАУ-тай байгуулсан баримт бичгээс эрх зүйн хүч нөлөөгөөр илүү, заавал биелүүлэх үүрэг хүлээсэн шинжтэй заалтууд орсон нь Монгол улсын геостратегийн ач холбогдлыг нэг талаараа бататгаж байгаа юм. Тус гэрээнд: “Талууд бие биеийн эсрэг чиглэсэн цэрэг-улс төрийн аливаа эвсэлд оролцохгүй бөгөөд нөгөө Талын бүрэн эрхт байдал, тусгаар тогтнолын эрх ашигт харшилсан аливаа нэгэн гэрээг гуравдагч улстай байгуулахгүй болон нөгөө Талын эсрэг чиглэсэн аливаа үйлдэлд оролцох, эсхүл ийм төрлийн үйлдлийг дэмжихээс түдгэлзэнэ. Аль ч Тал өөрийн нутаг дэвсгэрээ нөгөө Талын эсрэг түрэмгийлэл буюу аливаа хүчирхийлэл үйлдэх зорилгоор гуравдагч улсад ашиглуулахгүй. Гадаадын цэрэг, цөмийн болон үй олноор хөнөөх бусад төрлийн зэвсгийг нутаг дэвсгэртээ байрлуулахгүй байх, нутаг дэвсгэрээрээ дамжуулан өнгөрүүлэхгүй байхад чиглэсэн Монгол Улсын бодлогыг ОХУ хүндэтгэнэ”⁶ гэсэн заалтыг тусган оруулжээ.

Америкийн зүгээс Орос болон Хятадад тавих хориг арга хэмжээний дарамт нэмэгдэж байгаатай холбоотой Орос-Хятадын харилцаа өргөжин тэлж, Оросын

6 Найрсаг харилцаа, иж бүрэн стратегийн түншлэлийн тухай Монгол Улс, Оросын Холбооны улс хоорондын гэрээ. Монгол-Оросын харилцаа: баримт бичгүүд. 2005-2020. УБ. 190-р тал

Алс Дорнодын бодлого, Хятадыг чиглэсэн бодлого идэвхижиж байгаа нь Монгол Улсын геостратегийн ач холбогдлыг мэдэгдэхүйц өсгөж байна. “Орос-Хятадын харилцаа “Шинэ эрин үе дэх Орос, Хятадын иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа, хамтын ажиллагаа” гэсэн хамтын ажиллагааны дараагийн үе шатанд хүрсэн нь Монгол Улсын гадаад хамгийн ойр орчин таатай байгааг илтгэж байна. Ялангуяа Монгол Улсын аюулгүй байдал нь дээр өгүүлсэнчлэн гадаад орчны хүчин зүйл, түүний дотор Орос, Хятадтай тогтоосон харилцаа хийгээд хөрш хоёр орны хоорондын харилцааны өөрчлөлт, төлөв байдал, хүчний тэнцвэрээр тодорхойлогдож ирсэн түүхтэй. Тиймээс Орос, Хятадын харилцааны ойртол, эрчимтэй түншлэлийн цаана хоёр улс Монгол Улстай харилцаагаа хөгжүүлэхдээ бие биетэйгээ өрсөлдөх гэхээсээ Монголын талаар ашиг сонирхлоо харилцан тохирч уялдуулах магадлалтай.

Монгол Улсын хувьд хөрш их гүрнүүдийнхээ улс төр, эдийн засгийн хэт их хараат байдалд орохоос болгоомжилсон бодлого, үйл ажиллагаа гэх мэт сөрөг хүчин зүйлсийг даван туулах шаардлага ч урган гарч байна. ОХУ 2009 оны “Эрчим хүчний стратеги”-иа шинэчлэн 2020 оны 6 дугаар сард “Эрчим хүчний стратеги-2035” баталсан ба үүний дагуу эрчим хүчний түүхий эдийн экспорт нь Европ гэсэн нэг чиглэлээс Ази Номхон далайн бүс нутаг, ялангуяа эрчимтэй хөгжиж байгаа Хятад улс руу чиглэж байна. Хоёр хөршийн иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаанд эрчим хүчний хамтын ажиллагаа, нэн ялангуяа, газрын тос, байгалийн хий болон нүүрсний салбарт хамтран ажиллах асуудал чухал байр суурь эзэлж байна. Энэхүү эрчим хүчний нэг чухал салбар болох байгалийн хий дамжуулах хоолойг Оросоос Монголын нутгаар дамжуулан тавих асуудал ч идэвхжин, Монгол, Оросын Засгийн газрын түвшинд хэлэлцэгдэх болсон нь Орос, Хятад хоёр улс зөвшилцөлд хүрч, тохиролцсоны үр дүн бөгөөд энэ нь цаашлаад Орос-Хятадын хоорондын гэрээгээр бэхжин, хэрэгжих л үлдээд байна. Ийнхүү Монголын нутгаар дайруулан хийн хоолой тавих, Монгол-Орос-Хятад гурван улсын эдийн засгийн коридор болон уул уурхай, байгалийн баялагийг олборлох томоохон төсөл хөтөлбөр яригдаж байгаа энэ үед Орос, Хятадын хооронд идэвхжиж буй эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, интеграцийн үйл явцыг оновчтой мэдэрсэн эдийн засгийн дипломат үйл ажиллагаа авч хэрэгжүүлэх нь чухал ач холбогдолтой юм.

Эцэст нь Монгол Улсын аюулгүй байдал, тусгаар тогтнолын эцсийн, найдвартай баталгаа нь ОХУ хэвээр байна. Монгол-Оросын иж бүрэн стратегийн түншлэлийн түвшинд хоёр орны харилцаа улам бүр гүнзгийрэн хөгжихийн сацуу, Монгол, Орос, Хятад гурван талт хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн, Ази Номхон далай дахь энх тайван, аюулгүй байдлыг хангах бүс нутгийн гүүр болох боломжтой. Олон улсын тавцанд идэвхитэй үйл ажиллагаа явуулж, бүс нутгийн интеграцид оновчтой оролцон, Монголын эргэн тойрны хүчний харьцаа, нөлөө бүхий улс орны ашиг сонирхолыг тэнцвэржүүлсэн бодлого хэрэгжүүлэн, хамтын ажиллагаа хөгжүүлэхэд чиглэсэн Монгол Улсын гадаад бодлого, үйл ажиллагаа улс орны тусгаар тогтнол, аюулгүй байдлыг бататгах гол хүчин зүйлийн нэг юм.